

BİTKİ RESSAMLIĞI

HÜLYA KORKMAZ

Hülya Korkmaz bitki resmi çizimi sırasında.

BİLİMSEL bitki ressamlığı eğitimi, çok kolay öğrenilen basit bir uğraşın aksine, tamamen sabır, titizlik ve özveri gerektiren bilim ve sanatın buluştuğu noktadır. Bitkilerin sevmeyi, dokunmayı, hissetmeyi ve en önemlisi de bitkilere sadece bakmayı değil, baktığını görmeyi öğrenmekle başlar. Baktığını görmek derken; bir yaprağa bakıldığında onun sadece yeşil, sarı ya da kahverengi bir yapraktan ibaret olmadığını, yeşilin içindeki mavime çalan yeşili, sarımsı yeşili ayırt edebilmeyi, yaprağın kenarındaki dişli ya da düz yapıyı, damarlarındaki ahengi, dokuyu görmeyi öğretir, çiçeğin yapraklarındaki formu, damarları kâğıda dökerken zamanın nasıl geçtiğini anlamadan peteksi dokunun içinde kaybolmayı öğretir.

Bilimsel bitki çizimi için öncelikle, çizilecek olan bitkiyi tanımamız gerekir. Bitkinin adı, Latincesi, habitatu ve hangi koşullarda yetiştiği, hangi kısımlarının önemli olup vurgulanması gerektiği (bu durumlarda bitkide vurgulanmak istenen kısım ölçekli şekilde büyütülerek ya da gerektiğinde kesip iç detayları büyüteçle ve mikroskopla incelenir) öğrenilerek bütün detayları çizilir.

Bitki resimleri, bilimsel değerler

göz ardı edilmeden, anatomik yapısı incelenerek birebir ölçüde karakteristik özellikleri ortaya konularak resmedilen bitkinin net ve anlaşılır bir şekilde kayıt altına alınmasını, arşivlenmesini sağlamaktadır. Anatominin yanı sıra boyut, doku, ışık-gölge, renk, ve kompozisyon da çok önemlidir.

Konu içinde daha önemli olanı vurgulamak, gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine başvurarak, bir fotoğraf makinesinden daha fazlasını yapmayı hedeflemektedir. Örneğin; biyolojik özellikleri incelenen bir bitkinin, fotoğraf yöntemiyle sadece bir kısmı ele alınırken, bilimsel illüstrasyonda, bitkinin yaprak, gövde, çiçek, dal, kök bölgeleri, dokusu, damarları ve hatta bütünü bir arada gerçeğe en yakın şekilde resmedilebilmektedir.

Bitki illüstrasyonu, botanik ana bilim dalında, bitkilerin doğru teşhis edilebilmesi ve daha sonra yapılacak olan bilimsel çalışmalara kaynak teşkil edebilmesi açısından büyük önem taşır. Bitkilerin ayrıntılı resimleri botanikçilerin en önemli başvuru kaynaklarından biridir.

Asıl amacımız bilimsel çalışmalarını hayata geçirmek olsa da, ikinci önemsedığımız nokta ise sanatsal ve

estetik açıdan bitkilere bakabilmek ve resmedebilmektir. Bilimsel illüstrasyon, bilimsel gözlem, disiplinli çalışma ve sanatsal etkinin bir karışımıdır. Bu şekilde disiplinli çalışmanın estetik olarak ortaya çıkması daha büyük kitlere ulaşmak açısından da önemlidir.

Bilimsel illüstrasyonun amacı; yok olma tehdidi ile karşı karşıya olan canlıların illüstrasyonlar aracılığıyla, canlı ya da kurutulmuş, dondurulmuş örnekleri kullanılarak bilimsel kriterlere uygun olarak yapılan çalışmalarla literatürde yerini alması.

Ayrıca, bilimsel bitki resmi, klasik Türk sanatlarımız için de önemli bir yere sahiptir. Klasik Türk sanatlarında stilizasyon yapılırken stilize edilen bitkinin anatomisinin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu noktada, stilizasyonun en doğru şekilde yapılabilmesi açısından bitkiyi, bitki anatomisini tanımak ve illüstrasyonlardan yararlanmak büyük önem taşır.

BITKİ RESSAMLIĞI VE SULUBOYA

Kullanılan malzemeler ❖ Uygulamada kullanılan malzemeler, ışığa, neme, uzun yıllara dayanıklı malzemeler kullanılmaktadır. Bitki resimlemede kullanılan malzemeler, bitkiyi resmedecek kişinin en az yeteneği kadar önemlidir.

Çizim için ❖ 3H - 2B aralığında kaliteli kurşun kalem ❖ Kalemturaş, su zımparası ❖ 0.2 - 0.3 ince uçlu kalem ❖ Yumuşak iz bırakmayan silgi, ince uçlu kalem silgi ❖ İki ucu iğneli pergeli, kumpas, cetvel (bitkiyi ölçeklendirip birebir boyut almak için kullanılır)

Kâğıt ❖ Eskiz defteri- Winsor Newton, Daler Rowney, Canson... ❖ Kopya kâğıdı / aydınlatıcı eski kâğıdı ❖ Teknik çizim kâğıdı ❖ Suluboya kâğıdı; yumuşak yüzeyli, 300 gr., sıcak baskı, % 100 ve % 50 pamuklu / Fabriano F5, Arches, Canson- Moulin du Roy (el yapımı kâğıtlar)

Suluboya malzemeleri ❖ Kaliteli suluboya (tüp veya tablet) - Winsor Newton artist serisi, Daniel Smith, Schmincke, Qor, Holbein marka gibi suluboyalar (zaman içerisinde solma riski olmayan ya da az olan doğal pigmenti yüksek suluboyalar) ❖ Boya paleti ❖ Kaliteli samur fırçalar - Winsor Newton 7 ve minyatür serisi, St. Petersburg, da Vinci Maestro serisi, Raphael marka. gibi farklı kalınlık ve uzunlukta fırçalar örnek gösterilebilir. ❖ Bilimsel bitki resminde ilk çizim çok önemlidir. Çizimde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar, dal ve yaprak bağlantıları, yaprak sap uzunlukları, bitkinin damar yapısı, dalda dizilişi, yaklaşık damar sayısı, çiçek yapısı vs. Canlı objeden çalışıldığı için doğal olarak bitki çok çabuk solacak ve şekil değiştirecektir. Bu yüzden bitki canlı halde iken hızlı bir eskiz çalışması yapılmalıdır. Sonuçta doğada bitkiler hareket halinde, mutlaka çiçek yönleri yaprak şekilleri değişecektir, dallar hareket edip farklı bir hal alacaktır. Önemli olan bağlantı mesafeleri, boyutlar, oran-orantı ve yaprak-çiçek yapısıdır.

ÖLÇME VE ÇİZME YÖNTEMLERİ

İllüstrasyon yapılırken yumuşak-sert, ince- kalın uçlu kurşun kalem çeşitleri kullanılır. Objenin rengi, ışık- gölge, detaylar ve vurgulanmak istenen kısım bunu belirler. Çizimi yapılan bitkiye, karakalem tekniği ile çok sayıda ince çizgi, nokta ya da leke teknikleri uygulanarak, gerçeğe yakın ton geçişleri elde edilir ve üç boyutlu form kazanır.

Resmi yapılacak olan bitki, eğer önerilen ve istenilen kâğıt boyutlarına uygunsuzsa birebir ölçümü yapılarak resmedilir. Vurgulanmak istenilen detaylar oranlı büyütme koşulu ile aynı pafta üzerine yerleştirilir ve ölçek konularak gerçek boyutu hakkında bilgi verilir. Bitki ya da obje boyutu kullanılan alana göre çok büyük boyutlarda ise bitki, ölçü aleti yardımı ile küçültülerek çizilir ve küçültme oranı resmin yanına not edilmelidir. Bu şekilde ilgili botanikçi tarafından değerlendirme yapılırken, objenin gerçekte olan boyutu doğru olarak tespit edilebilir.

Ölçü alarak birebir boyutta çizim tekniği ❗ Dikey ve yatay koordinat çizimleri çizilir. Elma şeklinde görüldüğü gibi enine - boyuna iki yönden ölçülür ve koordinat çizimleri üzerine yerleştirilip işaretlenir. ❗ Elmanın dış hattı kabaca, geometrik formuna göre çizilir. Bütünden parçaya doğru bir çizim yöntemi uygulanır. Sap kısmının çıkış yeri dış kısmına göre ölçülür ve çizilir. ❗ Genel hatlarıyla çizilen elmanın, yüzeyinde bulunan çizgi ve lekeler de formuna göre eklenir. ❗ Bir ışık kaynağı kullanılarak gölgeleme yapılır ve elma ya da obje 3 boyut kazandırılır.

PERGEL KULLANILARAK CANLI OBJEDEN PERSPEKTİF ÇİZİMİ

Bitkinin kütle olarak en ve boy ölçüleri alınır. Yatay ve dikey dış çizgi referans alınarak bir merkez belirlenir. Pergel dik pozisyonda tutularak, pergelin bir ucu çizilecek objenin kenarına, diğer ucu da objenin görünen en uzak ucuna gelecek şekilde ölçüm yapılır. Yaprakların dış çizgilere, merkeze ve birbirlerine olan uzaklıkları ölçülerek sağlanması yapılır.

Çizimin bakış açısından, bu şekilde ölçüm yapılarak kâğıt üzerinde uygun biçimde işaretlenir ve çizim yapılır.

Çizimde perspektif çok önemlidir, kıvrımlı yapraklarda, öne doğru gelen ve arkaya giden yaprak duruşlarının doğru çizilmesi, perspektifi de doğru kılar.

TEK RENK SULUBOYA TEKNİĞİ (MONOKROM ÇALIŞMA)

Tek renk suluboya çalışmasında amaç, karakalem ile detaylı bir şekilde gölgeleştirilen bitkinin ya da bilimsel materyalin, suluboya ile tek renk çalışıla-

rak ışık- gölgenin vurgulanmasıdır.

Boyanaacak olan obje eskiz kâğıdına çizilip ışık- gölge olarak çalışıldıktan sonra aydınlatıcı eskizi yardımıyla suluboya kâğıdına aktarılır. Tek renk suluboyada genellikle siyah, natural tint, sepia gibi koyu renk tonlar kullanılır. Işık- gölge kurallarına dikkat edilerek, üç boyut kazandırılarak boyanır.

SULUBOYA TEKNİĞİ

Suluboya, içeriğinde renk pigmentleri ve zambak (arapzambak) olan ve adından anlaşıldığı gibi su esaslı boyadır. Saydam veya örtücü olarak kullanılabilir. Suluboya tekniğinin en belirgin özelliği renklerin saydam ve canlı kullanılmasıdır. Suluboya tekniğinde resim yapmak için çok fazla malzemeye ihtiyaç olmamasına karşın malzemelerin tekniğin özelliklerini ortaya çıkaracak kalitede olması önemlidir. Piyasada suluboyalar tablet şeklinde veya tüp içerisinde olmak üzere, takım halinde ya da tek tek bulunmaktadır.

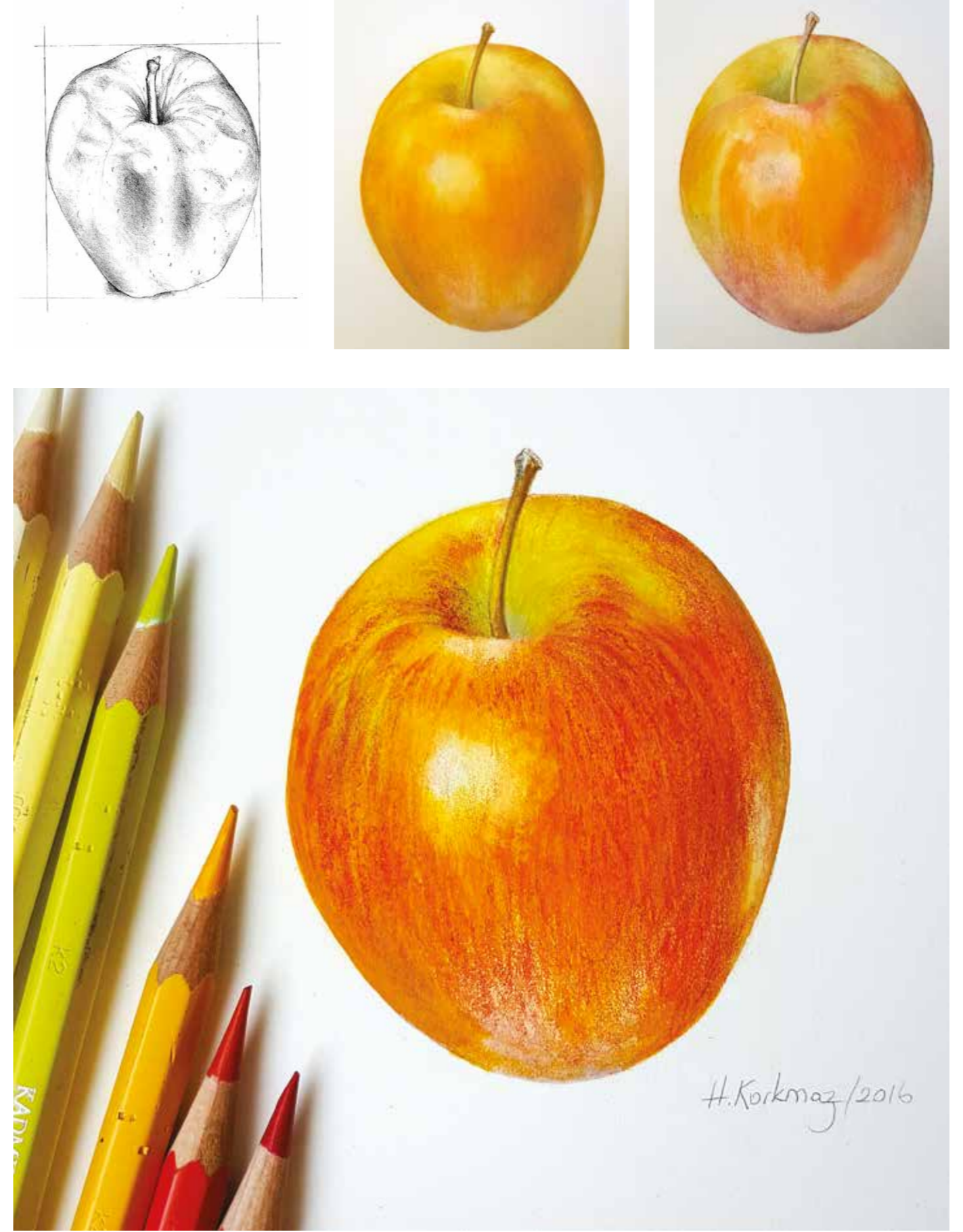
Boyama işlemine öncelikle açık tonlar ile başlanır, daha sonra renk tonları gereken yerlere katmanlar halinde sürülerek koyulaştırılır veya güçlendirilir. Işık olan bölgelerde beyaz kullanmak yerine kâğıdın beyaz yüzeyinden yararlanır. Beyaz renk; tüp ve diken detayı, çok belirgin ışık kümesi ve puslu renk vermek için tercih edilir.

İllüstrasyon çalışmalarında en çok kullanılan ve en fazla tercih edilen tekniklerdendir suluboya. Kaliteli suluboyalar ile çalışmak, renk ayrımında ve baskı aşamasında daha iyi sonuç alınabilmesini sağlamaktadır.

Suluboya kâğıdı üzerine, yapılacak olan çalışma kara kalem çizim olarak aktarılır. Kalem bastırılmadan çizilmeli ve zorunlu olmadıkça silgi kullanılmamalıdır. Çünkü koyu renkteki kurşun kalem izleri şeffaf olan suluboyanın altından gözükebilir.

Boyanaacak yüzey alanın genişliğine göre kalın, yumuşak ve samur bir fırça ile ıslatıldıktan sonra, alan kurumadan daha ince ve yine samur bir fırça ile, daha önceden palette hazırlanan rengin en açık tonu uygulanır ve nemli fırça yardımı ile boya zemine kaynaştırılır. Zemin tamamen kuruduktan sonra, açıktan koyuya olmak üzere farklı

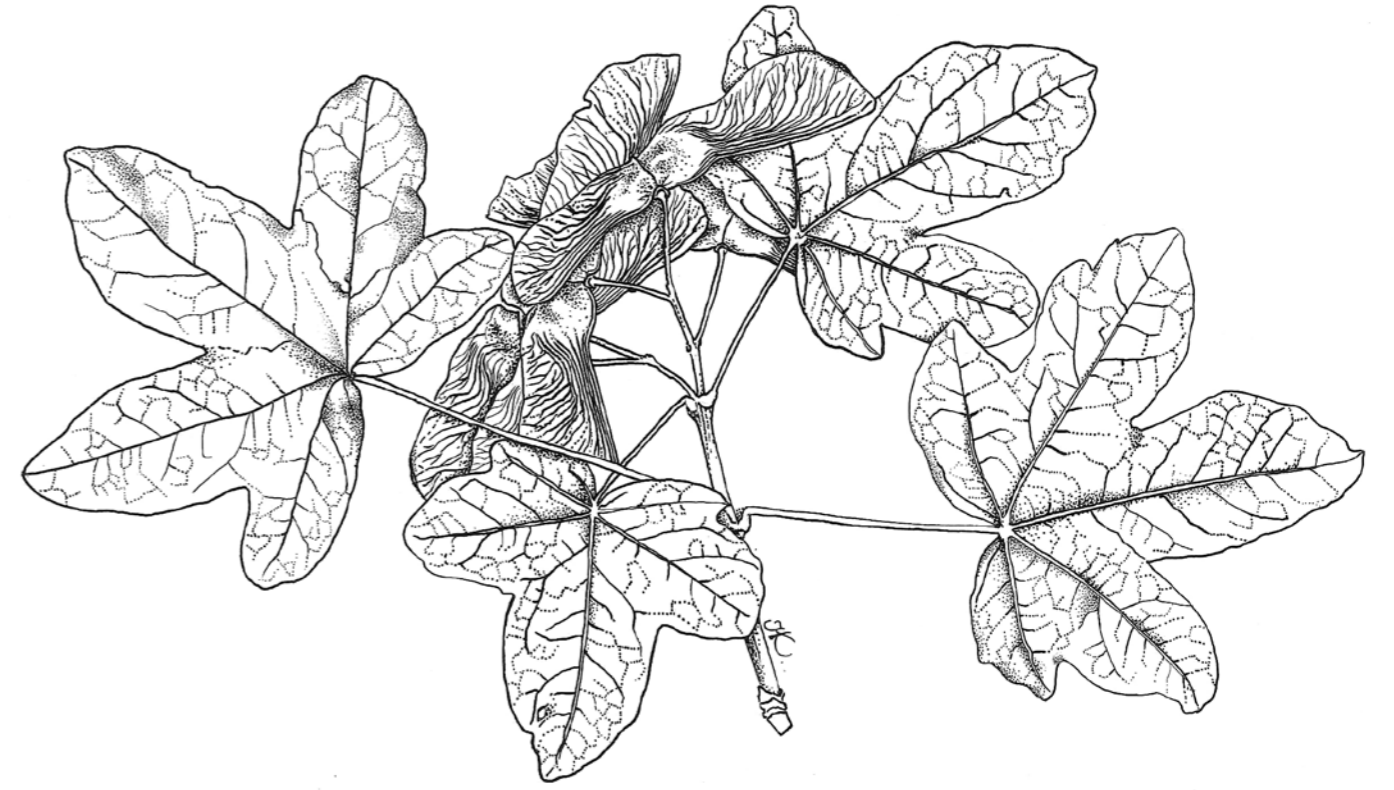
Hülya Korkmaz Birebir boyutta ölçeklendirilerek çizilen karakalem ve renkli kurukalem elma çalışması.

Hülya Korkmaz birebir boyutta ve canlı örnekten suluboya gül çalışma aşamaları.

tonlarda kat kat renklerle bitkinin gerçek rengine ulaşana kadar boyama aşamaları gerçekleştirilir.

Doğru bir ışık- gölge, renk geçişleri uygulanarak üç boyut kazandırılan yüzey üzerine, obje dokusuna, çizgi-lerine, damar yapısına bağlı kalınarak ince fırçalar ile detay çalışması yapılır. Çoğunlukla bütünden detaya doğru bir çalışma uygulanır.

Kaliteli bir suluboya kâğıdı, pamuk esaslı ve suyu emici özellikte olmalıdır. Parlak bir yüzeye sahip sentetik özellikteki kâğıtlarda fırça izlerini kapatmak oldukça zordur. Bu kâğıtlar aynı zamanda istenmeyen lekelerin oluşmasına da yol açar.

BITKİ ÇİZİMLERİ İÇİN ESKİZ DEFTERİNİN ÖNEMİ

Orijinal suluboya resmine geçmeden önceki ilk safhadır. Canlı bitkiden yapılan çizimlerde bitkinin çabuk solma, kuruma, şekil değiştirme durumuna karşı hızlı eskizler yapılır. Bitki, dikkatli hızlı ve bir şekilde eskiz defterine çizilir ve yine taslak çizim üzerinde renk kartelasından hazırlanarak bulunan doğru renkler ile basit bir boyama yapılır. Eskiz çalışması hazırlanırken renk karışımları ile ilgili, boyama sıra-

sındaki renk önceliği ile ilgili, bitkinin karakteristik özellikleriyle ilgili önemli notlar alınmalıdır. Orijinal çalışmaya geçerken, aydıneger eskizi ile eskiz defterinden alınan çizim suluboya kâğıdına aktarılıp gerçeğe en yakın renk, doku ve detayla, eskiz çalışmasındaki notlar da referans alınarak suluboya ile boyanarak orijinal çalışma tamamlanmaktadır.

Çizime başlamadan önce, bitkinin dal, yaprak, gövde, çiçek gibi parçalarını tam olarak görmek için bitkiye doğru poz verdirilir ve çizim yapılacak açıdan bitkinin net bir şekilde birebir ve detaylı fotoğrafları çekilir. Bu fotoğraflar, orijinal çalışmaya geçildiğinde detaylardan faydalanmak için referans olacaktır.

Sonuçta canlı bitki kısa süre içerisinde solacaktır. Çizim yaparken bitkinin yaprak, çiçek ve dallarındaki hareketlilik, şekil değişikliği çok problem değildir. Önemli olan yaprak ve çiçeklerin boyutları, oranları, yaprak sap uzunlukları, yaprağın ya da çiçeğin dala ve gövdeye bağlantısı, formlarıdır. Orijinal çizimin tamamlanması için zaman yeterli değilse, çizimi öncelikle eskiz defterine çizip, boyamak doğru olacaktır.

Eskiz aşaması bittikten sonra, çizim aydıneger yardımı ile kompozisyon düzenine dikkat edilerek uygun suluboya

kâğıdına aktarılıp gerçek renkleri ile boyanır. Resmin orijinali tamamlandıktan sonra illüstrasyonu yapan kişinin adı, tarihi, bitkinin cins ve tür adını içeren Latince ismi yazılmalıdır. Çizimler eskiz de olsa orijinal de olsa adlandırma doğru yapılmalıdır, çünkü resme bilimsel değer kazandıran budur.

Bilimsel çizimlerde kullanılan diğer bir teknik ise “teknik çizim” olarak adlandırdığımız ve daha çok botanikçilerin tercih ettiği, çok fazla sanatsal kaygı taşımayan fakat bilimsel açıdan bitki anatomisini en iyi yansıtan çizimler. Bu tür çizimler Rapido kalem ya da tarama ucu dediğimiz malzemelerle siyah mürekkep kullanılarak yapılır. Bu malzeme kullanılarak çok detaylı çalışmalar yapmak mümkündür.

Bitki illüstrasyonu yapılırken model olarak genellikle canlı bitki kullanılır, eğer bitkinin canlısına ulaşmak mümkün değilse ya da yok olmuş bir bitki türü ise, herbaryum dediğimiz kuru bitki örneklerinden çizimi yapılır. Bu örnekler çoğunlukla teknik çizim yöntemi ile çizilir.

Bunun dışında renkli kurukalem, kuru-sulu kalem, ekolin boya ve akrilik boyalar kullanılarak da bilimsel resimler yapmak mümkündür.

